

Den 14 februari 2020 anordnade Sieps i samarbete med Europeiska kommissionens representation i Sverige ett seminarium om Europeiska gröna given. Talare var Katarina Areskoug Mascarenhas, chef för kommissionens representation, Eva Lindström, Sveriges ledamot i Europeiska revisionsrätten, Susanne Arvidsson, docent vid Lunds universitet, Mats Engström, senior rådgivare vid Sieps samt Eva Svedling, statssekreterare åt miljö- och klimatminister Isabella Lövin. Modererade gjorde Annika Ström Melin, journalist och författare.

Europeiska gröna given och Agenda 2030: En hållbar framtid för Europa?

EU har höjt ambitionerna på miljöområdet och inom kort väntas konkreta förslag. För att de ska ge resultat krävs alltifrån samsyn och finansiering till institutionell kapacitet och internationella hänsyn. En nyckel är också information – kraven på hållbarhetsredovisning ökar.

När den nya kommissionen tillträdde i december förra året höjdes EU:s ambitioner på klimat- och miljöområdet: med hjälp av en ”europaisk grön giv” ska EU bli den första klimatneutrala världsdelen till år 2050.

Skarpa förslag inom kort

Att EU står för enbart 10 procent av de globala utsläppen betyder inte att unionen kan sitta still, menade Katarina Areskoug Mascarenhas. Tvärtom bör EU visa att det går att ställa om, inte minst för att USA har dragit sig ur Parisavtalet och att det i Kina öppnas nya kolgruvor varje vecka.

Den gröna giv som presenterades i december ska nu omsättas i konkreta initiativ. Flera förslag väntas redan i mars och ett av dem avser en lag om klimatneutralitet. En lag innebär förpliktelser för medlemsstaterna, och sanktioner om de inte efterlever den, vilket enligt Areskoug Mascarenhas speglar EU:s funktion som rättsgemenskap.

I mars ska kommissionen även anta en ny industristrategi och en ny handlingsplan för cirkulär ekonomi. Andra förslag inriktas på energi, infrastruktur, byggsektorn, batterier och avfall. Gröna given täcker också områden som biologisk mångfald, kemikalier, skog och jordbruk. Finansieringen, totalt 1 biljon euro, ska mobiliseras genom EU:s budget men även från

andra källor, som Europeiska investeringsbanken, medlemsstaterna och privata aktörer.

Bättre redovisning, bättre hållbarhet

EU och medlemsstaterna ska också rapportera vad de gör för att nå hållbarhet, vilket i sin tur kontrolleras av Europeiska revisionsrätten. En risk med kravet är dock, enligt Eva Lindström, att hållbarhet blir ett modeord och att redovisningen inte säger något. I revisionsrättens senaste granskning framgår det också att kommissionen saknar en sammanhållen redovisning och att bara två av tolv EU-myndigheter har redovisat ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

Redovisningskravet bygger på ett EU-direktiv, men också på åtaganden enligt de globala mål som ingår i Agenda 2030. Att de politiska målen följs upp är centralt, menade Eva Lindström, för att det ska bli möjligt att fatta beslut och utkräva ansvar. Visserligen är hållbarhetsredovisning inte en lätt uppgift, sa hon, men investerares krav ökar och det offentliga kan inte ta hållbarhet för given.

Det viktiga är enligt henne att se redovisningen som sista ledet i en kedja som börjar med en strategi och följs av budget och genomförande. Därför är det svårt att sia om utfallet av gröna given, menade hon. Förutsättningarna har dock blivit bättre, ”det är ett helt annat tonläge nu”.

Starkare tryck på hållbara företag

Enligt Susanne Arvidsson, som har forskat om företag och hållbarhet i 20 år, har företagen länge fokuserat på vinster och varit skeptiska mot hållbarhetsredovisning. Förändrade normer under de senaste fem åren har dock gett en ”ketchupeffekt”: hållbarhet är nu en förutsättning för företags långsiktiga överlevnad.

Det svåra är inte att få fram pengar, menade hon, utan att omdirigera finansiella flöden. Därför spelar redovisning en avgörande roll för hållbarhet: ”Det finns ett akut behov av information om hur företag presterar på hållbarhetsområdena.” Annars blir det svårt att jämföra investeringar som olika bolag gör. Den stora utmaningen blir att integrera hållbarhet systematiskt, menade Arvidsson. För att lyckas med det krävs samverkan, och arbetet måste ses som en läroprocess. Hon inskräpte emellertid att långsamheten har risker: ”Det är synd att vi talar om det här 2020 och inte 1987”.

Hur grön är gröna given?

Gröna given är enligt Mats Engström kommissionens mest ambitiösa initiativ på området under de senaste 15 åren. Hur grön den blir beror dock av de konkreta förslagen och medlemsstaternas stöd.

Initiativet ger möjligheter som kan påverka EU som helhet – genom att skänka ytterligare mening åt EU-projektet, engagera medborgare, skapa affärsmöjligheter och stärka EU:s internationella inflytande. Utmaningarna är dock flera: vissa länder kan få betala mer, och risken är att starka aktörer drar till sig pengar på andras bekostnad. Mats Engström såg även en fara i en fördjupad klyfta mellan öst och väst. ”Därför gäller det att lyfta fram olika typer av fördelar för olika delar av EU.” Frågan är vidare om EU har tillräcklig institutionell kapacitet. Slutligen kan det behövas ett mått av ”klimatdiplomati” när andra delar av världen inte går i samma takt eller reagerar på EU:s åtgärder.

För Sveriges del är det enligt Mats Engström viktigt att utveckla samlade strategier innan förhandlingar drar igång. Frågan är till exempel, sa han, var Sverige står i fråga om hållbarhetsmålens eventuella plats i kommissionens ekonomiska rekommendationer till medlemsländerna.

”Supermiljöåret”

Eva Svedling välkomnade den gröna given som ett stort steg framåt och konstaterade att den har fått ett positivt gensvar. Men det är ändå viktigt att framhålla företagens möjligheter, framhöll hon, eftersom åtgärderna ofta ses som en kostsam pålaga.

Hon menade vidare att man kan tala om ett ”supermiljöår”, eftersom många lagar och ramverk ska komma på plats i år. Utan de gröna rörelserna i samhället hade det dock inte blivit några beslut, enligt Eva Svedling, ”de ska inte underskattas”. Att EU får en klimatlag är en prioritering för den svenska regeringen. Andra prioriteringar är en nollföroreningsvision och en EU-strategi för biologisk mångfald, som enligt Svedling inte kan skiljas från frågan om klimatförändringar.

Regeringen kommer att arbeta aktivt med klimatfrågan på EU-nivå, men också nationellt, regionalt och lokalt. När det gäller Agenda 2030 kommer en samlad inriktning till sommaren och i nästa vecka utses en nationell samordnare. I EU:s kommande budgetförhandlingar kommer Sverige fortfarande att måna om restriktivitet och omfördelning, fast tydligt prioritera klimat och miljö, framhöll Eva Svedling.

Dyrt att inte investera

Under frågestunden diskuterades en rad aspekter på klimatsatsningen, bland annat om systemen är rustade för omställningen. Bland talarna fanns en enighet om det skulle få stora konsekvenser om EU inte investerar i klimatet nu. Enligt Eva Lindström gäller det bland annat att sätta pris på skadliga effekter för samhället – i dag är ohållbarhet för lönsamt.